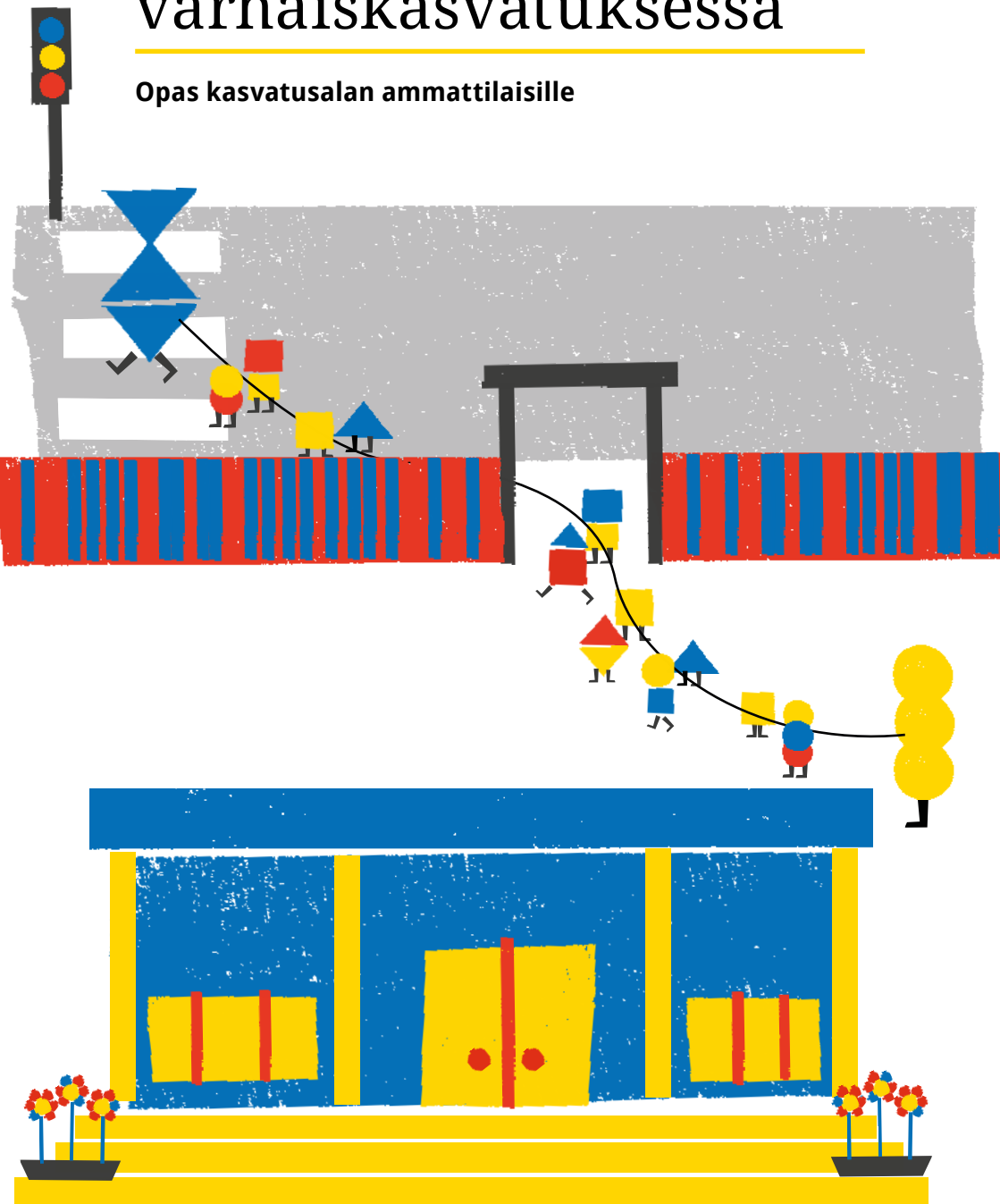

Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa

Opas kasvatusalan ammattilaisille

© Monimuotoiset perheet -verkosto 2024

Taitto ja kuvitus: Sopiva Design

Julkaisun tilaukset: toimisto@monimuotoisetperheet.fi

Sisällys

Lukijalle	4
Perheet ovat monimuotoisia	5
Miksi on tärkeää huomioida perheiden monimuotoisuus?	6
Eri perhemuodot varhaiskasvatuksessa	7
Adoptiperheet	7
Sijaisperheet	9
Yhden vanhemman perheet	12
Uusperheet	16
Monikkoperheet	19
Sateenkaariperheet	22
Kahden kulttuurin perheet	25
Lapsiperheet, joissa lapset ovat saaneet alkunsa hedelmöityshoidoilla	28
Lapsen tai vanhemman kuoleman kohdanneet perheet	31
Lopuksi: Monimuotoisten perheiden toiveet varhaiskasvattajille – näin edistät lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta	34
Sanasto	36

Lukijalle

Vähintään joka kolmas suomalainen lapsiperhe on tavalla tai toisella monimuotoinen. Lapsia saadaan eri tavoin ja eri kokoonpanoissa. Vanhemmat myös eroavat ja muodostavat uusia perheyksiköitä. Perheessä voi olla useampia vanhempia, kulttuureita ja kieliä. Joskus joku perheenjäsenistä menehtyy. Yhä useampi lapsi tuodaan varhaiskasvatukseen vuorotellen kahdesta eri osoitteesta.

Perheiden monimuotoisuus on tavallista varhaiskasvatuksessa. Jokaisella lapsella ja perheellä on oma tarinansa, ja sitä kannattaa kuunnella tarkasti. Usein perhemuotoon liittyy kuitenkin erityisiä kysymyksiä, joista ammattilaisen on hyvä olla tietoinen. Tässä oppaassa keskitymme kymmeneen perheryhmään:

- Adoptioperheet
- Sijaisperheet
- Yhden vanhemman perheet
- Uusperheet
- Monikkoperheet
- Sateenkaariperheet
- Kahden kulttuurin perheet
- Lapsiperheet, joissa lapset ovat saaneet alkunsa hedelmöityshoidoilla
- Lapsen kuoleman kohdanneet perheet
- Vanhemman kuoleman kohdanneet perheet

Tämä opas on tarkoitettu ammattilaisten työn tueksi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Oppaan on koontanut kymmenen perhejärjestön yhteinen Monimuotoiset perheet -verkosto. Monimuotoiset perheet -verkoston työntekijät ja verkostoon kuuluvat järjestöt vastaavat mielellään mahdollisiin kysymyksiin ja konsultaatiopyyntöihin.

Oppaan lopusta löytyy sanasto, joka selittää oppaassa käytettyjä termejä.

Toivotamme antoisia lukuhetkiä monimuotoisuuden parissa!

Lisätietoa Monimuotoiset perheet -verkostosta:

www.monimuotoisetperheet.fi

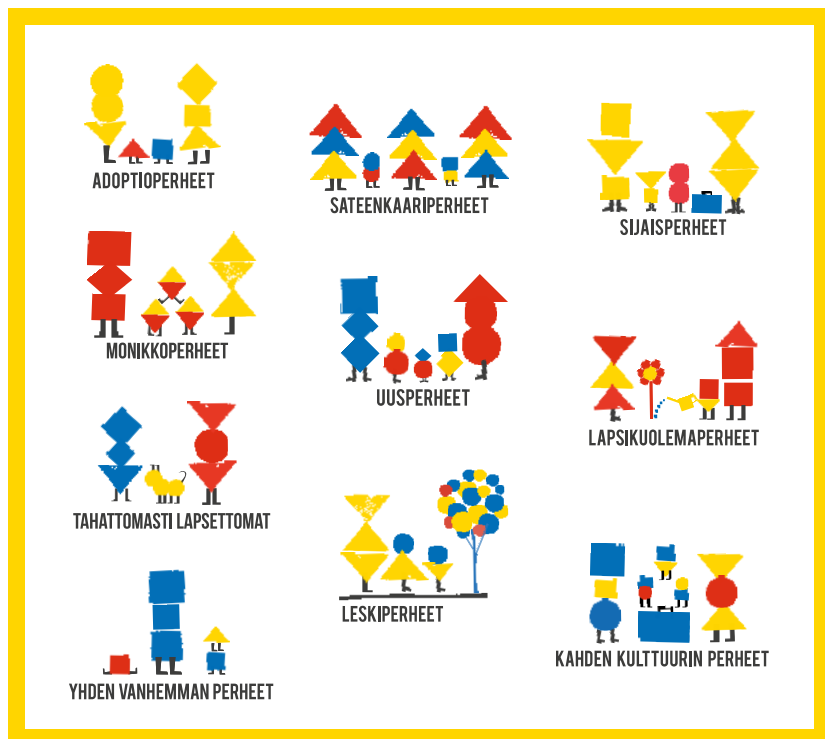
Perheet ovat monimuotoisia

Monimuotoisilla perheillä viitataan tässä oppaassa perheisiin, jotka poikkeavat jollain tavalla oletetusta, kahden samassa kodissa asuvan, valkoisen, suomalaistaustaisen, heteroseksuaalisen ja eri sukupuolta olevan vanhemman ja heidän biologisten, elossa olevien lastensa perheestä. Monimuotoisuutta lähestytään perherakenteen näkökulmasta.

Vähintään kolmasosa suomalaisista perheistä on monimuotoisia. Tarkkaa määrää on vaikea arvioida, koska tilastot eivät aina vastaa arkielämää. Perhe voi myös kuulua moneen tilastokategoriaan yhtä aikaa.

Monimuotoisuus ei rajaudu vain tässä oppaassa esiteltyihin perheryhmiin. Perherakenteen monimuotoisuuden lisäksi on esimerkiksi lasten tai vanhempien erityistarpeisiin liittyvää monimuotoisuutta, kuten omaishoitajien perheitä ja erityislasten perheitä.

Oppaassa käytetty rajausta perheiden monimuotoisuudesta perustuu Monimuotoiset perheet -verkoston asiantuntemukseen. Jokaisen kuvan perheryhmän taustalla on oma perhejärjestö. Järjestöistä löytyy lisätietoa ja tukea perheille.

Miksi on tärkeää huomioida perheiden monimuotoisuus?

Lapsen perhetilanteen ja koko perheen huomioiminen tukevat lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Jokaiselle lapselle on tärkeää, että hänen perheensä tunnustetaan ja hän voi olla perheestään ylpeä. Varhaiskasvatuksella on usein keskeinen ja vakauttava rooli, kun lapsen perhetilanteessa tapahtuu muutoksia esimerkiksi vanhempien eron, läheisen kuoleman tai uusperheytyksen takia.

Perheisiin ja perheellistymiseen liittyä edelleen paljon oletuksia ja asenteita. Oletus ”normaalista perheestä” näkyy esimerkiksi lainsäädännössä ja perheille suunnatuissa palveluissa. Ydinperhettä saatetaan myös pitää parempana muihin perhemuotoihin nähden.

Muutos on kuitenkin nopeaa ja lainsäädännön lisäksi esimerkiksi lastenkirjat, televisio-ohjelmat ja mainokset heijastavat jo laajemmin monenlaisia perheitä. Myös palveluissa tunnustetaan perheiden erilaisia tarpeita paremmin. Näitä tarpeita on hyvä tunnistaa myös varhaiskasvatuksessa.

Kaikki vanhemmat eivät välttämättä halua tuoda perhemuotoaan esille. Moni perhe pelkää edelleen arvostelua tai syrjintää – usein onneksi turhaan. Lapsesta ei myöskään näy päällepäin, millaisessa perhemuodossa hän kasvaa. Varhaiskasvatusryhmässä voi siis olla monimuotoisten perheiden lapsia ilman, että henkilökunta tietää asiasta. Kasvatusalan ammattilaisen on siis hyvä olla tietoinen monimuotoisia perheitä koskevista perusasioista riippumatta siitä, onko asia

vielä tullut työssä esille vai ei.

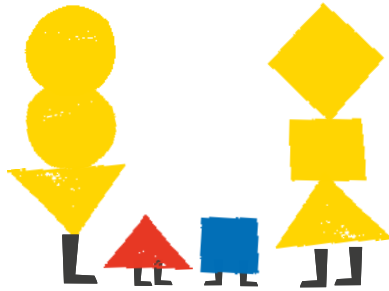
Perheiden monimuotoisuuden tiedostaminen ja näkyväksi tekeminen luovat luottamusta perheiden ja ammattilaisten välille. Vanhempien on helpompi kertoa mahdollisista haasteista, jos omaa perhetilannetta ei tarvitse selitellä tai peitellä. Perheet kokevat tärkeäksi, että ammattilaiset ottavat selvää sekä luovat puheillaan ja teoillaan tilaa moninaisille tarinoille.

Varhaiskasvatuksessa luodaan perusta lasten tulevaisuudelle. Varhaiskasvatuksessa olevista lapsista suuri osa tulee elämänsä aikana kuulumaan johonkin tämän oppaan perheryhmään, joko lapsen tai aikuisen roolissa. Kaikkien lasten onkin avartavaa ja helpottavaa kuulla, että on olemassa monenlaisia perheitä ja useita yhtä arvokkaita tapoja muodostaa perhe.

Yksi keino huolehtia siitä, että varhaiskasvatus vastaa myös monimuotoisten perheiden lasten tarpeisiin, ehkäisee heihin kohdistuvaa syrjintää ja edistää heidän hyvinvointiaan, on toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu.

Tästä oppaasta löydät tietoa monimuotoisista perheistä sekä heidän toiveistaan ja erityistarpeistaan perhemuodoittain. Löydät myös perhemuodoittain vinkkejä lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Vinkkejä voitte hyödyntää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvittämisessä, ja toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisessa.

Eri perhemuodot varhaiskasvatuksessa

Adoptioperheet

Lapsia adoptoidaan sekä kotimaasta että ulkomailta. Vieraslapsiadoptioksi kutsutaan adoptiota, jossa adoptoidaan ennestään sukuun tai perheeseen kuulumaton lapsi. Suomessa syntyneitä lapsia adoptoidaan vuosittain kotimaan adoption kautta 30–50. Kansainvälisissä adoptioissa määrät vaihtelevat, mutta viime vuosina Suomeen on tullut kansainvälisen adoption kautta vuosittain noin 70–100

lasta. Vieraslapsiadoptioita lisäksi Suomessa toteutetaan perheen sisäisiä adoptioita sekä aikuisadoptioita.

Joillakin adoptiovanhemmilla on kokemus lapsettomuudesta ja lapsettomuuden hoidosta ennen adoptioprosessiin ryhtymistä, muttei kaikilla. Perheessä voi olla sekä biologisia että adoptoituja lapsia. Adoption lopputuloksena on kuitenkin aina omia lapsia, oikeita vanhempia ja oikeita sisarusia.

VARHAISTEN KIINTYMYSSUHTEIDEN VAIKUTUS ADOPTIOLAPSEEN

Kiintymyssuhteen kehittyminen on aina erityinen haaste adoptoidulle lapselle ja hänen perheelleen. Jokainen adoptoitu on kokenut ainakin yhden kiintymyssuhdekatkoksen ja menetyksen. Adoptio on lapsen toinen mahdollisuus perheeseen ja turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Lapset reagoivat monin tavoin menetyksen aiheuttamaan traumaan.

Adoptoidun lapsen voi olla vaikeaa luottaa uusiin aikuisiin. Lapsi voi olla liiankin pärjäävä, jottei tulisi torjutuksi ja hylätyksi. Vähitellen luottamuksen lisääntyessä lapsi voi alkaa reagoida enemmän aiempiin kokemuksiinsa. Ammattilaisten on tärkeää tukea lapsen kiintymistä uusiin vanhempiin.

ADOPTIOLAPSEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

Adoptiolapselle tulisi mahdollisuuksien mukaan luoda turvalliset ja pitkäaikaiset aikuissuhteet varhaiskasvatuksessa. Adoptiolapset tarvitsevat hoivan lisäksi selkeät rajat ja päivittäiset rutiinit turvallisuuden tunteen syntymiseksi. Tavallisesta poikkeavat tilanteet voivat olla haastavia adoptoidulle lapselle. Adoptoidun lapsen kanssa tulee käydä läpi uusia tilanteita, kuten retkelle lähtemistä tai uuden

aikuisen tai lapsen aloittamista ryhmässä.

Joskus adoptiolapsen kehitys voi olla muusta ikäluokasta jäljessä tai se voi olla epätasaista. Jos lapsi on kansainvälisesti adoptoitu, hän tarvitsee erityistä tukea kielen kehitykseen. Leikkiin houkuttelevat kokemukset voivat puuttua adoptoidun lapsen elämän ensimmäisiltä vuosilta. Lapsen leikkitaitoja on tärkeää tukea.

VINKKEJÄ ADOPTIOPERHEEN JA ADOPTOIDUN LAPSEN KOHTAAMISEEN

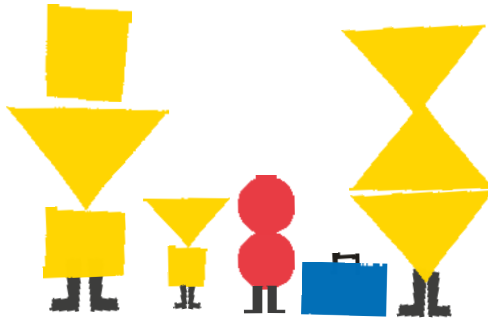
- Kohtaa adoptiolapsi ainutlaatuisena yksilönä. Ethän tee lapsen taustasta numeroa. Jos lapsi itse haluaa tuoda erityislaatuisuutensa esille, kannusta häntä siihen.
- Tue adoptiolapsen turvallisuuden tunnetta. Adoptoidut lapset hyötyvät ennakoitavuudesta ja kuormittuvat hoitajien vaihtuvuudesta.
- Kerro vanhemmille lapsen kuulumisista ja kehityksestä. Adoptiolapsen kehitykselle on tyypillistä palapelimäisyys eli lapsi on joissain asioissa ikätasoaan edellä ja joissain jäljessä. Lapsi saattaa myös taantua aiempiin kehitysvaiheisiin. Vanhemmat haluavat kuulla lapsen edistysaskeleista ja haasteista.
- Vaali lapsen suhdetta vanhempiinsa. Tärkeintä on pyrkiä tukemaan lapsen kiintymistä uusiin vanhempiin.
- Kysy perheeltä, mitä nimityksiä he käyttävät lapselle tärkeistä ihmisistä. Valitettavan usein adoptoitujen lasten biologisista vanhemmista käytetään termiä ”oikeat vanhemmat”. Adoptiovanhemmat ovat kuitenkin lapsen oikeat vanhemmat, samoin lapsen sisarukset ovat oikeita siskoja ja veljiä.
- Muista, että adoptoitu lapsi on suomalainen, vaikka hän olisi syntynyt ulkomailla.

VINKKI ADOPTOIDUN LAPSEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN JA SYRJINTÄÄN PUUTTUMISEEN

- Puutu rasismiin ja kiusaamiseen. Adoptoidut lapset kokevat paljon rasismia ja kiusaamista, joka saattaa alkaa jo päiväkodissa.

www.adoptioperheet.fi

[Lue lisää adoptiosta ja rasismista Adoptioperheet ry:n tietopankista.](#)
[Lisätietoa adoptiosta varhaiskasvatuksen ammattilaisille](#)
[Adoptioperheet ry:n verkkosivuilla.](#)

Sijaisperheet

Suomessa noin 9 500 lasta ja nuorta asuu huostaanotettuina jossain muualla kuin syntymävanhempiensä luona. Osa lapsista on sijoitettu perhehoitoon ja osa lastensuojelulaitoksiin. Tässä oppaassa keskitytään perhehoitoon. Perhehoitoa järjestetään sijaisperheissä, joiden vanhempia kutsutaan perhehoitajiksi tai arkisemmin sijaisvanhemmiksi.

Perhehoitoa käytetään sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimena että sijaishuoltona huostaanotetuille lapsille ja nuorille. Kodin ulkopuolelle sijoitetusta lapsista ja nuorista lähes kaikki alle 6-vuotiaat on sijoitettu perhehoitoon. Lapsi voi olla sijoitettu joko sukulais- tai läheisperheeseen tai hänelle ennalta tuntemattomaan perheeseen. Perhekodilla tarkoitetaan yksityisen perheen kotia, jossa annetaan perhehoitoa.

Perhehoidosta vastaa lapsen tai nuoren huostaanottanut hyvinvointi-

alue. Hyvinvointialue valitsee lapselle hänen tarpeitaan parhaiten vastaavan sijaisperheen. Hyvinvointialue ja perhehoitaja tekevät lapsen perhehoidosta toimeksiantosopimuksen.

Sijoitetun lapsen vanhemmuuden ja huoltajan tehtävät jakautuvat viranomaiselle, vanhemmalle, huoltajalle ja perhehoitajalle. Oikeus tehdä päätöksiä lapsen asioissa jakaantuu huoltajien ja vastaavan sosiaalityöntekijän kesken riippuen huostaanoton tarkoituksesta ja toteuttamisesta. Avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetun lapsen asioista päättää aina hänen huoltajansa. Perhehoitaja hoitaa lapsen arjessa vanhemmuuden huolenpitotehtävää ja hänen vastuullaan on arkipäivän päätöksenteko. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tietää, miten tehtävät ja päätöksenteko jakautuvat juuri kyseisen lapsen kohdalla.

PERHEHOIDOSSA OLEVA LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA

Perhehoidossa olevan lapsen kohdalla on tärkeää huomioida koko perhe. Lapsen varhaiskasvatuksessa mahdollisesti näkyvät haasteet ja ongelmalliset tilanteet voivat juontaa juurensa lapsen menneisyyden tapahtumista. Yhteistyön merkitys sekä lapsen kasvun ja kehityksen että vanhemmuuden tukemiseksi korostuu.

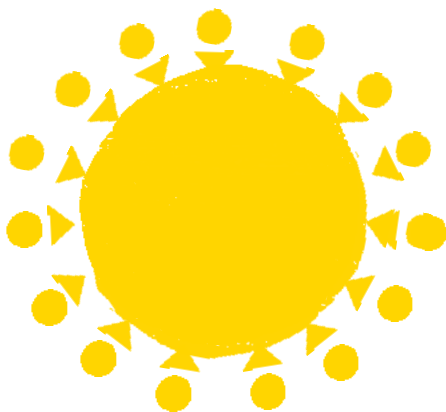
Lapsella on usein yksilöllinen verkosto, jossa lapselle läheisiä, merkityksellisiä ihmisiä voi olla monessa eri perheessä. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta yhteistyökumppaneina saattavat tilanteesta riippuen olla sekä lapsen arkivanhemmat eli per-

hehoitajat että lapsen huoltajat. Myös sosiaalityöntekijä on perhehoitoon sijoitetun lapsen elämässä keskeisessä roolissa.

Perhehoidossa oleva lapsi hyötyy taustasta johtuvien erityispiirteiden huomioimisesta. Voi myös olla, ettei sijoitettu lapsi vaadi millään tavoin erityistä huomiota. Mielekäs tekeminen, osallistuminen päivän rutiineihin ja se, että lapsella on kavereita, ovat lapselle hyödyksi. On tärkeää, että lapsi saa kokea olevansa turvassa ja saavansa olla oma itsensä myös kodin ulkopuolella.

VINKKEJÄ SIJAISPERHEEN JA PERHEHOIDOSSA OLEVAN LAPSEN KOHTAAMISEEN

- Perhehoitajat eivät ole lapsen huoltajia eivätkä oikeudellisia vanhempia, vaan huolto säilyy tavanomaisesti syntymävanhemmillä. Jos varhaiskasvatuksessa tarvitaan huoltajan suostumus, ensisijaisesti ollaan yhteydessä sosiaalityöntekijään.
- Huomioi lapsen koko läheisverkosto ja suunnittele yhteistyötä sosiaalityöntekijää konsultoiden. Esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma on hyvä tehdä yhteistyössä lapsen, hänen arkivanhempiensa eli perhehoitajien, ja huoltajien sekä sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä osallistuu suunnitelman tekemiseen, jos hän arvioi sen taroituksenmukaiseksi. Sosiaalityöntekijän tulee olla ainakin tietoinen suunnitelman sisällöstä.
- Tue kaikkien vanhempien yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan. Lapsen etua palvelee, että lapselle läheiset aikuiset sitoutuvat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen yhteistyössä. Sujuvasta yhteistyöstä hyötyvät lapsen lisäksi lapsen arkivanhemmat, vanhemmat sekä lapsen ja perheiden kanssa toimivat ammattilaiset.
- Muista, että lapsella voi olla tärkeitä sisarussehteitä sekä sijaisperheessä että syntymäperheessä.
- Lapsen lastensuojeluasiakkuuteen liittyvät asiat ovat salassa pidettäviä. Keskustele perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa, miten lapsen perheestä on hyvä puhua silloin,

kun lapsi esimerkiksi itse ottaa perheensä puheeksi muiden lasten tai aikuisten kanssa.

- Useilla sijoitetuilla lapsilla on taustalla traumakokemuksia, joiden merkitys lapsen kasvuun ja

kehitykselle on erityisen tärkeää huomioida. Jotkut lapset voivat esimerkiksi hyötyä siitä, että saavat olla varhaiskasvatuksessa vuoden pidempään ennen esiopetukseen siirtymistä.

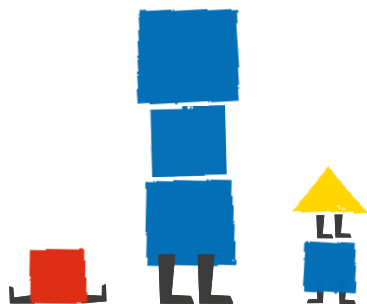
VINKKEJÄ SIJAISPERHEESSÄ ELÄVÄN LAPSEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Käsittele kaikenlaisia perheitä ja perhemuotoja lasten kanssa. Se normalisoi ja vähentää leimatuksi tulemisen riskiä.
- Mahdollista lapsen mukanaolo, kun hänen asioistaan puhutaan palaverissa. Kerro lapselle etukäteen, mistä asioista puhutaan ja päätetään. Kerro keitä on paikalla. Usein voi olla hyvä, että lapsi on mukana palvelun alussa ja siirtyy leikkimään sen jatkuessa. Muista, että lapsella on myös oikeus kieltäytyä.
- Käytä lapsilähtöisiä menetelmiä, joilla lapsi voi kertoa mielipiteensä.
- Pidä tapaamiset voimavarakeskeisinä. Käy tapaamisen jälkeen lapsen kanssa asiat läpi ja auta lasta asioissa, jotka ovat jääneet epäselviksi.

www.perhehoitoliitto.fi

[Pesäpuu ry:n Pikku Sisukas -toimintamalli tarjoaa eväät sijoitetun lapsen varhaiskasvatukseen onnistumiseen.](#)

[Pesäpuu ry:n Lapsen mielipide -sivusto tukee lapsen mielipiteen selvittämistä lastensuojeluasioissa.](#)

Yhden vanhemman perheet

Yhden vanhemman perheitä tavataan varhaiskasvatuksessa usein. Lähes joka neljäs lapsiperhe on yhden vanhemman perhe, ja joka kolmas lapsi elää jossain elämänsä vaiheessa yhden vanhemman perheessä.

Yhden vanhemman perheellä tarkoitetaan perhettä, jossa arki pääsääntöisesti sujuu yhden vanhemman voimin. Tähän monimuotoiseen ryhmään kuuluu yksinhuoltajia, yhteishuoltajia, vuoroviikkovanhempia, yksin lasta odottavia ja kasvattavia vanhempia, itsellisiä vanhempia ja leskiä.

Tilastollisesti yhden vanhemman perhe on perhe, jossa vanhempi asuu lapsen tai lasten kanssa ilman puolisoa. Lapsi tai lapset saattavat asua pelkästään yhden vanhemman kanssa tai osittain, esimerkiksi vuoroviikoin, toisessa kodissaan.

Tutkimusten mukaan yksi turvallinen vanhempi on riittävä takaamaan lapselle tasapainoisen ja hyvän kasvatuksen. Lapsen kannalta olennaista on se, miten vanhempi ja muut lapsen elämän ihmiset suhtautuvat perheeseen.

VARHAISKASVATUS MAHDOLLISTAA VANHEMMAN TYÖSSÄKÄYNNIN

Yhden vanhemman perheen vanhemman voi olla haastavaa yhdistää työssäkäynti ja lasten hoito, ja esimerkiksi vuorohoidon mahdollisuus hyvien kulkuyhteyksien päässä auttaa. Vuorohoitopaikkojen tulisi myös huomioida erityistä tukea tarvitsevat lapset. Saman perheen lapsille tulisi aina järjestyä varhaiskasvatuspaikka samasta päiväkodista.

Yhden vanhemman perheessä on vain yhden aikuisen tulot, ja työssäkäynnin hankaluudet heijastuvat myös monen perheen taloudelliseen tilanteeseen. Yhden vanhemman perheistä melkein joka neljäs onkin pienituloinen.

VANHEMPIEN ERO NÄKY Y MYÖS VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatusryhmässä on todennäköisesti lapsia, joiden vanhemmat ovat eronneet tai jotka suunnittelevat eroa. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden onkin syytä olla tietoisia eroon liittyvistä peruskäsitteistä. Suuri osa eronneista vanhemmista valitsee lastensa huoltomuodoksi yhteishuollon ja päättää lapsen asioista ja arjesta sovussa. Vanhempien välinen tilanne on kuitenkin voinut kriisiytyä, jolloin varhaiskasvatuksen rooli korostuu lapsen vakaana ja turvallisenä kasvuympäristönä.

Lapsen asuminen ja tapaamiset voidaan vanhempien eron jälkeen järjestää monin eri tavoin. Lapsi voi asua molempien vanhempien kanssa yhtä paljon tai toisen vanhemman kanssa suurimman osan ajasta ja tavata toista vanhempaansa. Joskus lapsen toinen vanhempi voi myös syystä tai toisesta jäädä lapsen elämästä kokonaan pois, mikä on usein lapselle iso kriisi.

Lähivanhempi on se vanhemmista, jonka luona lapsi asuu virallisesti. Lapsella voi olla vain yksi virallinen koti-osoite. Lähi- ja etävanhemmuus eivät siis kerro siitä, miten lapsen hoitovastuu jakautuu tai miten läheinen suhde

lapsella on vanhempiinsa. Vuoroasuva lapsi viettää yhtä paljon tai lähes yhtä paljon aikaa kahdessa eri kodissa. Virallisen vuoroasumisen määrittelyn mukaan lapsi asuu vähintään 40 prosenttia ajasta molemmissa kodeissa. Yleisimmin vuoroasumista toteutetaan viikko-viikko-periaatteella, mutta järjestelyt voivat olla monenlaisia, eikä viikko-viikko-järjestelykään toteuteta aina samoin esimerkiksi maanantaista sunnuntaihin. Vuoroasuvien lasten arkeen vaikuttavat esimerkiksi kotien välimatka, lapsen oma tila kodeissa, mahdolliset sisarukset ja bonusvanhemmat sekä kotien tavat, säännöt ja rutiinit.

Huoltajuus koskee lapsen asioista, esimerkiksi asuinpaikasta, hoidosta ja koulumuodosta päättämistä. Yksihuoltajuudessa lapsella on yksi huoltaja. Yhteishuollossa vanhemmat tekevät lasta koskevat tärkeät ratkaisut yhdessä. Yhteishuollossa vanhemmilla on myös oikeus saada kaikki lasta koskevat tiedot esimerkiksi päivähoidosta ja terveydenhuollosta. Lapsella voi myös olla muita huoltajia vanhempien rinnalla. Heitä kutsutaan oheishuoltajiksi.

VINKKEJÄ YHDEN VANHEMMAN PERHEEN JA PERHEESSÄ KASVAVAN LAPSEN KOHTAAMISEEN

- Muista, että yhden vanhemman perhe ei ole ongelma tai onnettomuus, vaan saattaa olla toivottu, turvallinen ja rauhallinen perhemuoto verrattuna aiempaan. Yhden vanhemman perhe on myös yhä useammin alusta asti suunniteltu perhemuoto.
- Lujita perheestä löytyviä vahvuuksia ja toimivia vuorovaikutussuhteita.
- Ero on lähes poikkeuksetta kriisi, joka kuormittaa tavalla tai toisella sekä vanhempia että lapsia. Sovinnolliseenkin eroon liittyy paljon käytännön järjestelyä ja muutoksia, jotka saattavat viedä perheen voimavaroja.
- Vanhempien ero on iso muutos lapsen elämässä, ja tällöin tuttu arki ja rutiinit hoidossa voivat lohduttaa lasta. Aikuisen on hyvä kertoa lapselle, että hän tietää erosta ja on valmis olemaan lapsen tukena, mutta antaa lapselle myös vapaus olla puhumatta asiasta.
- Lapset suhtautuvat vanhempiensa eroon yksilöllisesti. Ero voi ilmetä lapsen käytöksen muutoksina päiväkodissa. Kun huomaat muutoksia lapsessa, on tärkeää ottaa ne puheeksi huoltajan tai huoltajien kanssa ja miettiä yhdessä, miten lasta voisi tukea tilanteessa. Lapsen mieltä voi myös askarruttaa toisen vanhemman poissaolo hänen elämästään.
- Vanhempien sovinollisuus ja yhteistyö tukevat lasta erossa ja suurimmalle osalle lapsista ero ei aiheuta pitkäaikaista stressiä.
- Lapsen kaikille huoltajille tulee erikseen lähettää kutsu varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseksi.

VINKKEJÄ YHDEN VANHEMMAN PERHEESSÄ ELÄVÄN LAPSEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

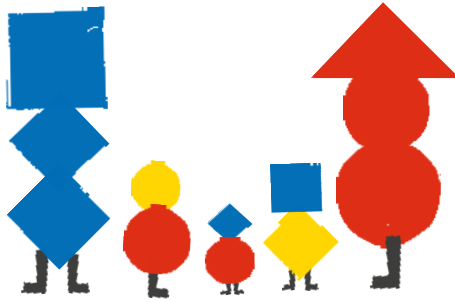
- Muista, että lasten näkökulmasta oma perhe on ainoa oikea perhe, ja yhden vanhemman perhe on lapselle hyvä perhemuoto siinä missä muutkin perhemuodot.
- Anna lapsen itse määritellä, ketä hänen perheeseensä kuuluu. Puhu samoilla termeillä kuin lapsi itse.
- Huomioi yhden vanhemman perheet isän- ja äitienpäivinä. Lapsi voi esimerkiksi itse päättää, kenelle hän valmistaa onnittelukortin. Isän- ja äitienpäiväkorttien sijaan voidaan lähtökohtaisesti puhua läheisten korteista.
- Tapahtumissa ja vanhempainilloissa on tärkeää huomioida, että vanhempi ei voi jättää lasta tai hänen sisarusiaan yksin kotiin. Tarjoa siis mukana tuleville lapsille mahdollisuus leikkiin tai askarteluun.
- Myös etäosallistumismahdollisuus vanhempainiltoihin auttaa yhden vanhemman perheen vanhempaa osallistumaan.
- Varhaiskasvatuksessa on tärkeää pitää kiinni kaikkien tapahtumien maksuttomuudesta ja mahdollisuuksien mukaan tarjota lainavälineitä, jos lasten kanssa esimerkiksi hiihdetään ja luistellaan.
- Niin lapsille kuin aikuisillekin on tarjolla vertaisryhmiä ja muita palveluita vanhempien eron sekä toisen vanhemman poissaolon käsittelemiseen. Ota selvää niistä ja kerro niistä perheelle.

www.yvpl.fi

[Tietoa ja tukea yhden vanhemman perheiden lapsille Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n sivuilla.](#)

[Tietoa ja materiaalia yhden vanhemman perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n sivuilla.](#)

[Tukea ja palveluja eroon Apua eroon -sivustolla.](#)

Uusperheet

Uusperhe muodostuu kahden aikuisen välille, joista ainakin toisella on alle 18-vuotias lapsi ajalta ennen uusperhettä. Uusperheen taustalla voi olla vanhempien ero, toisen vanhemman kuolema tai perhe, jossa vanhempia on alusta alkaen ollut vain yksi.

Uusperheitä on noin yhdeksän prosenttia kaikista lapsiperheistä. Uusperheessä asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus on noin kymmenen prosenttia kaikista lapsista. Todellisuudessa vielä suurempi joukko lapsia,

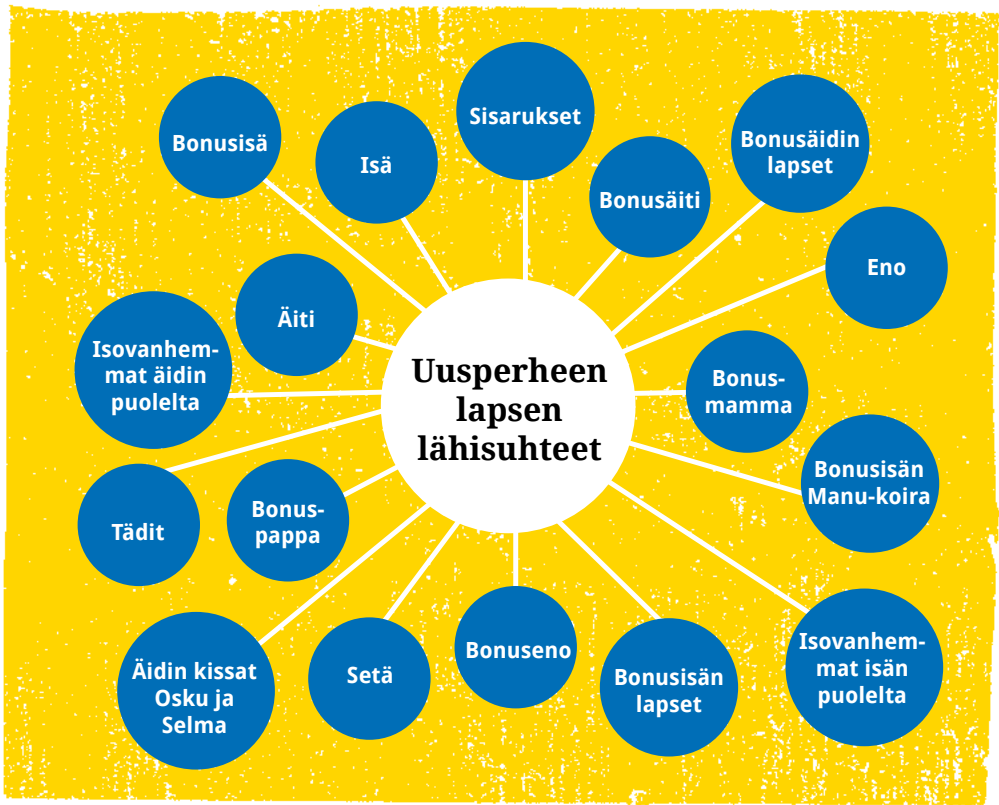
nuoria ja vanhempia elää uusperhe-
arkea. Tilastoharha johtuu siitä, että Suomen virallisissa tilastoissa uusperheeksi huomioidaan vain eri sukupuolta olevien aikuisten perheet sekä ne henkilöt, jotka ovat kirjoilla samassa taloudessa. Lain mukaan lapsella voi olla vain yksi virallinen osoite, joten vuoroasuvan lapsen uusperheistä tilastoituu vain se, jossa lapsi on kirjoilla.

UUSPERHEISSÄ ON MONTA LIIKKUVAA OSAA

Uusperhe eroaa ensiperheestä toiminnaltaan, rakenteeltaan ja suhteiltaan. Uusperheet luovat perheenjäsenten keskinäisiä suhteita paljon monimutkaisemmassa elämäntilanteessa kuin ensiperheet. Uusperheet ovat monimuotoisia: perheessä voi olla lapsi tai lapsia vain toisen aikuisen aiemmasta suhteesta tai molempien aikuisten aiemmista suhteista. Ensiperhe voi syntyä myös uusperheen sisälle, jos vanhemmat saavat yhteisen lapsen. Uusperheen lapsella onkin usein enemmän lähisuhteita

ensiperheen lapseen verrattuna. Uusperhe ei itsessään aiheuta riskiä lapsen hyvinvoinnille. Suurin osa uusperheen lapsista voi hyvin.

Ristiriitoja ja hämmennystä voivat aiheuttaa esimerkiksi perheiden erilaiset kasvatuskäytännöt, tavat, rutinit tai säännöt, koska perhekulttuurit voivat olla hyvin erilaisia. Kaikilla perheenjäsenillä ei ole biologisia siteitä ja menneisyys on tavalla tai toisella läsnä. Toisaalta bonusvanhemmaksi tullaan ilman yhteistä historiaa.

UUSPERHEEN LAPSEN LÄHISUHTEET

Vanhempien eron jälkeinen toimiva yhteistyövanhemmuus helpottaa lapsen sopeutumista uusiin elämäntilanteisiin, kuten uusperhe-elämään. Lapselle on erittäin haitallista kuulla toisen vanhemman puhuvan pahaa toisesta vanhemmasta.

Kun uusperhe muodostuu, lapset joutuvat hakemaan itselleen uuden paikan ja roolin. Joillekin lapsille tämä voi olla helpotus: perheen pienin pääseekin isoveljen tai -siskon asemaan. Toiset voivat kokea tilanteen menetyksenä tai pelkäävät erityisasemastaan luopumista. Uusperheiden lasten läpikäymät menetykset, vanhempien eron riitaisuus ja uudet ihmissuhteet voivat aiheuttaa lapsessa hämmen-

nystä, joka voi näkyä muun muassa sopeutumisen ongelmina. Lapsilla voi myös esiintyä erilaisia oppimisen, käyttäytymisen, mielenterveyden ja sosiaalisten suhteiden ongelmia enemmän kuin ensiperheen lapsilla. Lapsi voi kokea hylätyksi tulemisen ja ulkopuolisuuden tunteita.

Uusperhe voi olla lapselle myös uusi onnellinen perhe. Uusperheen aikuisten vuorovaikutus- ja tunnetaidot ovat tärkeässä osassa auttamassa perheen lasten selviämistä uuden elämän muutoksissa. Uusperheen aikuiset voivat tarjota lapsille turvallisen ja vakaan elämänmallin erityisesti silloin, jos ensiperheessä on ollut paljon haasteita.

Vuoroasuvien lasten arkeen vaikuttavat monet asiat: onko lapsella oma huone tai tila molemmissa kodeissa, onko kodeissa sisaruksia, kotien välimatkat, erilaiset rutiinit, päivärytmi, ruokavalio, harrastusmahdollisuudet sekä vaatteet ja hygienia. Keskeiset uusperheiden haasteet liittyvät vanhemmuuden uusiin rooleihin, perheenjäsenten välisiin suhteisiin, las-

ten ja nuorten sopeutumiseen sekä parisuhteeseen. Uusperheiden arjessa avainkysymyksiä ovat toimiva vuoroaikutus, selkeät säännöt ja sosiaalisen vanhemman paikan löytyminen.

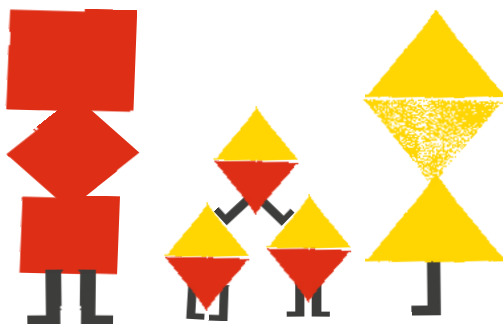
Uusperheitä koskettavat teemat on tärkeää huomioida varhaiskasvatuksessa, sillä lapsi voi reagoida monella tapaa uusperhe-elämän alkaessa tai sen aikana.

VINKKEJÄ UUSPERHEEN JA UUSPERHEESSÄ KASVAVAN LAPSEN KOHTAAMISEEN:

- Tue vanhempien eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta esimerkiksi osoittamalla ymmärrystä ja myötätuntoa kiireistä uusperhearkea tai muutoksista stressaantunutta perhettä kohtaan.
- Muutokset perheessä ja kodinvaihtotilanteet voivat stressata lasta. Ole lapselle läsnä, kuuntele, keskustele ja auta lasta sanoittamisessa.
- Muista, että varhaiskasvatus voi tuntua vuoroasuvalla lapselle ainolta paikalta, joka pysyy samana.
- Ota kaikkien vanhempien kanssa rohkeasti puheeksi mahdollinen huolesi esimerkiksi lapsen käyttäytymisestä tai vanhempien riidoista. Ohjaa perhe tarvittaessa sosiaalisen tuen piiriin.

VINKKEJÄ UUSPERHEESSÄ ELÄVÄN LAPSEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Muista, että uusperheen lapsi on yhtä tärkeä ja arvokas kuin ensiperheen lapsi. Ensiperhe voi syntyä myös uusperheen sisällä. Ensiperheyttä ei tule esittää oletuksena.
- Käytä lapsen ja perheen käyttämiä sanoja. Anna lapsen ja perheen määrittellä heille tärkeät lähi- ja perhesuhteet. Monessa perheessä puhutaan nykyisin bonusvanhemmista ja bonussisaruksista puolisisarusten ja äiti- ja isäpuolien sijaan.
- Näe lapsen kaikki vanhemmat tasa-vertaisina vanhempina. Sekä lähi-, etä- että bonusvanhemman yhteyttä lapseen on tärkeää tukea. Joskus bonusvanhempi hoitaa lapsen asioita arjessa enemmän kuin biologinen vanhempi. Pidä siis kaikki lapselle tärkeät aikuiset mukana.
- Puhu aloitus- ja vasukeskusteluissa perheen kaikkien kotien käytännöistä ja kaikkien vanhempien toiveista.
- Tarkastele asioita lapsen näkökulmasta ja pidä rohkeasti lapsen puolta.

Monikkoperheet

Monikkoperhe tarkoittaa perhettä, johon syntyy tai on syntynyt useampi kuin yksi lapsi kerralla, toisin sanoen kaksoiset, kolmoset tai neloset. Monikkoperheessä voi olla myös yksittäin syntyneitä lapsia. Suomessa syntyy vuosittain kaksoiset noin 600 perheeseen ja kolmoset noin 5–10 perheeseen. Neloset syntyvät Suomessa harvoin.

Lasten huomioiminen yksilönä on varhaiskasvattajalle itsestään selvä lähtökohta. Monikkolapsen kohdalla on tärkeää, että kasvattaja tukee lasta yksilönä ja omana persoonanaan. Lisäksi on huomioitava, että monikkolapsella on samaan aikaan myös kaksoisena (kolmosena, nelosena) kasvamisen identiteetti, mikä vaikuttaa erityisellä tavalla hänen kasvuunsa ja kehitykseensä.

Samanikäinen sisarus voi tuoda tukea ja turvaa jännittävään vaiheeseen päivähoitoon siirryttäessä. On luonnollista, että monikkolapset ovat toisistaan jossain määrin riippuvaisia, koska he viettävät niin paljon aikaa yhdessä. Monikkosisarukset tulee

sijoittaa samaan hoitopaikkaan, ja yleensä perhe toivoo lapset samaan ryhmään lasten keskinäisen tuen ja arjen sujumisen vuoksi.

Toisinaan ammattilainen tekee aloitteen ehdottaakseen monikkolapsille eri ryhmiä. Syynä voi olla muun muassa lasten keskinäiset kehityserot, toisen puolesta tekeminen, keskinäinen riippuvuus tai keskinäinen kilpailu. Silloin kysymystä tulee aina pohtia yhdessä vanhempien kanssa. Ehdotus saattaa myös herättää vanhemmassa suuria tunteita. Valinta lasten sijoittumisesta samaan tai eri ryhmiin tulee aina tehdä kustakin lapsesta johtuvien perusteiden eikä pelkän monikkouden perusteella.

Ammattilaisen on hyvä tiedostaa, että arki kaksoisten, kolmosten ja nelosten perheissä vaatii vanhemmuudelta usein enemmän kuin perheissä, joissa lapset syntyvät yksi kerrallaan. Käytännön työmäärä kotona ja lastenhoidossa on suurempi kuin muissa lapsiperheissä, mikä voi näkyä muun muassa vanhempien väsymisenä.

VINKKEJÄ MONIKKOPERHEEN JA MONIKKOLASTEN KOHTAAMISEEN SEKÄ HEIDÄN YKSILÖLLISYYTENSÄ TUKEMISEEN

- Kartoita vanhempien kanssa käytävässä aloituskeskustelussa muun muassa sitä, millaiset monikkolasten keskinäiset suhteet ovat, tarvittaessa voit hyödyntää Kaksoiset ja kolmoset varhaiskasvatuksessa -oppaasta löytyvää lyhyttä lomaketta (ks. linkki oppaaseen seuraavalla sivulla).
- Kuuntele jokaista lasta yksin ja anna riittävästi aikaa lapsen ilmaista itseään.
- Jos lapset ovat niin riippuvaisia toisistaan, että heidän erottamisensa vaikkapa kokonaan eri ryhmiin vastoin lasten omaa tahtoa tuottaa heille psyykkistä kipua, tulee välttää erottamista. Merkittävää näyttöä siitä, että monikkolapset kannattaisi erottaa aina eri ryhmiin tai luokille kehittyäkseen paremmin yksilöinä, ei ole tähänastisissa tutkimuksissa löydetty.
- Anna lapselle erillisyyden kokemusia toimimisesta ilman monikkosisarusta esimerkiksi eriyttämällä eri toimintaryhmään tai ruokaillessa eri puolille pöytää tai eri pöytiin.
- Älä sijoita yhtä kolmosista tai nelosista eri ryhmään kuin muita monikkosisaruksia, koska yksin jäänyt kolmos- tai neloslapsi voi kokea tulleen hylätyksi.
- Pyydä vanhempia kertomaan kustakin lapsesta erikseen.
- Etsi eroja lasten persoonallisuksista ja persoonallisista tavoista.
- Pidä lapsille erilliset keskustelut lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta.
- Huomioi syntymäpäivänä jokainen monikkolapsi erikseen, anna kullekin oma kortti tms. Monelle monikkolapselle nimipäivä on merkittävä, sillä se on lapsen täysin oma päivä.
- Jaa tiedotteet lapsikohtaisesti.
- Esiopetuksen opettajan havainnot keskinäisestä suhteesta ovat merkittäviä pohdittaessa koulun luokka- ja ryhmävalintoja.

VINKKEJÄ MONIKKOLASTEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Opettele tunnistamaan kukin monikkolapsi yksilönä.
- Mieti yhdessä vanhempien ja lasten kanssa sopivat tavat tunnistaa toisiaan muistuttavat lapset erilleen (esimerkiksi vaatteet tai kampaus).
- Puhuttele lasta hänen omalla nimellään, ei kaksoset tai kolmoset -sanalla.
- Tue kunkin monikkolapsen yksilöllisyyttä. Varhaiskasvatuksen merkitys monikkolapsen yksilökokemukseen on merkittävä.
- Ota aina vanhemmat ja lapset mukaan pohtimaan esimerkiksi yksilöllisyyden tukemista ja ryhmävalintoja. Monikkolasten ryhmisijoittamista ei pidä tehdä kaavamaisesti niin, että monikkolapset sijoitettaisiin aina samaan tai aina eri ryhmään. Ryhmävalinta tulee aina tehdä kunkin kaksosparin tai kolmosten osalta erikseen.
- Kannusta ja tue monikkosisarusten omia kaverisuhteita iänmukaisesti.

www.monikkoperheet.fi

Lisää vinkkejä alle kouluikäisen kaksos- ja kolmoslapsen tukemiseen: [Kaksoset ja kolmoset varhaiskasvatuksessa. Opas kotiin ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille.](#) Jenni Burtsov-Lintula. Suomen Monikkoperheet ry. 2024. (sisältää lomakkeen yksilöllisyyden tukemiseen)
Kumpula, U., Kaprio, J., Lavikainen, A. & Moilanen, I. Toim. (2020): Kiehtova kaksosuus. Monikkosisarusten elämää.

Sateenkaariperheet

Sateenkaariperheillä tarkoitetaan usein lapsiperheitä, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. Sateenkaariperheissä elää arviolta 20 000 lasta. Perheiden kirjo on laaja: joukkoon mahtuu esimerkiksi naisparin tai miesparin perheitä sekä perheitä, joissa lapsella on ollut alusta asti enemmän kuin kaksi vanhempaa.

Lapsiperhe voi olla sateenkaariperhe, jos yksi tai useampi vanhemmista on esimerkiksi trans-, muun- tai intersukupuolinen, tai biseksuaalinen. Sateenkaariperhe voi olla esimerkiksi ydin-, uus-, adoptio- tai kumppanuusvanhempien perhe. Kumppanuusvanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuuden jakamista ilman vanhempien välistä rakkaussuhdetta.

SATEENKAARIPERHEIDEN ERITYISPIIRTEITÄ

Sateenkaariperheisiin syntyvät lapset ovat yleensä hyvin toivottuja, sillä vanhemmat ovat joutuneet näkemään paljon vaivaa lapsiperheellistyäkseen. Perheenlisäyksen saamiseen tarvitaan usein ulkopuolista apua ja neuvoja. Lainsäädäntö ja palvelukäytännöt rajoittavat edelleen sateenkaariperheiden lapsiperheellistymistä, ennen kaikkea sukupuolivähemmistöjen, miesten ja kumppanuusvanhempien kohdalla.

Vaikka yleinen ilmapiiri on muuttunut paljon viimeisten vuosikymmenten aikana, seksuaali- tai sukupuolivähemmistössä eläminen ei ole

välttämättä vieläkään yksinkertaista. Sateenkaariperheet saattavat syrjityksi tulemisen pelossa jättää joitain palveluita käyttämättä tai salata todellisen perhemuotonsa esimerkiksi päiväkodilta ja koululta. Osa perheitä on myös edelleen kokonaan tai osittain näkymättömiä. Lapsella voi esimerkiksi olla vain kaksi oikeudellista vanhempaa, mikä jättää piiloon kolmen tai neljän vanhemman apilaperheet. Apilaperheellä tarkoitetaan sellaista perhettä, jossa perhettä on ollut perustamassa useampi kuin kaksi vanhempaa.

Osa trans- ja muunsukupuolisista tekee päätöksen sukupuolenkorjausprosessin aloittamisesta vasta aikuisiässä, perheen perustamisen jälkeen. Perheenjäsenen sukupuoliristiriidan kokemus tuo perhe-elämään omat haasteensa. Vanhemmalla saattaa esimerkiksi olla kuormittavia kokemuksia syrjinnästä tai sukupuolen väärin olettamisesta eri palveluissa.

Osa sateenkaariperheistä haastaa tiukan jaon poikiin ja tyttöihin sekä miehiin ja naisiin. Monissa sateenkaariperheissä kyseenalaistetaan myös sukupuolirooleja. Suurin osa sateenkaariperheistä elää hyvin tavallista lapsiperheen arkea. Vanhemman ominaisuudet kasvattajana ja hoivaajana eivät määräydy sateenkaarevuudesta,

tai kehon sukupuolitetuista piirteistä.

Sateenkaariperheen lapsen pelot ja huolet ovat samoja kuin kenen tahansa lapsen. Sateenkaariperheen vanhempien huolet ovat enimmäkseen samoja kuin muillakin vanhemmilla. Osa sateenkaariperheiden vanhempien huolista on samoja kuin muihin vähemmistöryhmiin kuuluvilla. Vanhempia saattaa huolettaa esimerkiksi lapsen leimautuminen tai ympäristön asenteet. Perheen ulkopuolisten aikuisten pelot ja huolet johtuvat usein siitä, että asia on heille outo ja vieras. Vanhemmilla saattaa myös olla huonoja ja vähätteleviä kokemuksia palveluista. Siksi varhaiskasvattajalla on erityisen tärkeä rooli luottamuksen ja sujuvan yhteistyön rakentamisessa.

VINKKEJÄ SATEENKAARIPERHEEN JA SATEENKAARIPERHEESSÄ KASVAVAN LAPSEN KOHTAAMISEEN

- Muista, että lapsen oma perhe on lapselle tärkeintä maailmassa. Lapsen oma perhe on myös lapselle tavallinen. Muiden perhemallit ovat tästä tavallisuudesta poikkeavia ja herättävät usein kiinnostusta.
- Lapsi on hyvin lojaali vanhempiaan kohtaan: lasta loukkaa, jos ympäristö kyseenalaistaa lapsen perheen.
- Anna perheen itse määritellä itsensä. Vanhemmilta voi esimerkiksi kysyä, keitä perheeseen kuuluu. Vanhemmilta voi myös kysyä, miten he toivovat perheestä puhuttavan toisten lasten ja vanhempien kuullen.
- Huolehdi, että tieto kulkee lapsen kaikille vanhemmille ja huoltajille sovitulla tavalla.

VINKKEJÄ SATEENKAARIPERHEISSÄ KASVAVIEN LASTEN TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Lisää sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksen arjessa pohtimalla muun muassa, onko prinsessan tai keijukaisen aina oltava tyttö, tai voisiko päiväkodin itsenäisyyspäivän vastaanotolla presidentti puolisoineen olla vaihteeksi mies- tai naispari.
- Tarkastele kriittisesti käytössä olevia lastenkirjoja, kuvituksia, lauluja ja muita materiaaleja. Millaisia stereotypioita ne vahvistavat ja tarjotaanko lapsille erilaisia samastumisen mahdollisuuksia?
- Järjestä täydennyskoulutusta sateenkaariteemoista ja yhdenvertaisuuden edistämisestä kaikille työntekijöille.
- Luo turvallista tilaa puhumalla lapsiryhmässä perheiden monimuotoisuudesta, ja myös sukupuolen ja rakkaussuhteiden moninaisuudesta, esimerkiksi samaa sukupuolta olevien pariin perheistä. Sateenkaariperheellisyydessä on kysymys rakkaudesta, huolenpidosta ja sitoutumisesta. Nämä kaikki ovat teemoja, joita kaikenikäiset lapset voivat ymmärtää.
- Tee eri tavoin verkkosivuilla, seinillä, kasvatustyössä, kotiin lähtevässä viestinnässä jne. näkyväksi, että varhaiskasvatustyösi on huomioitu moninaisuutta yleisesti ja sateenkaariasioita erityisesti. Tämä vähentää aloittavien perheiden syrjinnän pelkoa ja huolia. Sateenkaari on kätevä ja iloinen symboli!
- Käytä inklusivista kieltä huomioiden vanhempien ja lasten moninaisuus myös seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen moninaisuuden ja esimerkiksi vanhempien lukumäärän.
- Sukupuolitettuja vanhemmuusnimikkeitä (esim äiti/isä) on hienoa käyttää niistä vanhemmista, joihin ne soveltuvat. Tärkeää on myös huomioida ne vanhemmat, joihin ne eivät sovellu. Älä koskaan oletta vanhemmuus- tai muita perhesuhteenimikkeitä. Käytä aina lapsen, vanhemman ja perheen käyttämiä nimikkeitä.

www.sateenkaariperheet.fi

[Sateenkaariperheet ry:n opas sateenkaariperheiden kohtaamiseen varhaiskasvatuksessa ja koulussa.](#)
[Sateenkaariperheet ry:n muita oppaita ja tutkimuksia.](#)

Kahden kulttuurin perheet

Kahden kulttuurin perheessä vanhemmat ovat syntyneet keskenään eri maissa. Perheen sisällä voi yhdistyä monta kieltä, kulttuuria, uskontoa ja tapaa. Ne kaikki ovat lapselle tärkeitä ja arvokkaita identiteetin rakennusaineita. Kaksikulttuurisuus on yksi tapa kuvata perheiden elämää useamman kulttuurin vaikutuspiirissä. Kaikki lapset eivät kuitenkaan miellä itseään kaksikulttuurisiksi. Osalle monikulttuurisuus tai suomalainen kulttuuri ja suomalaisuus ovat tärkeämpiä identiteettiä kuvaavia termejä.

Suomessa asuu yli 86 000 kahden kulttuurin perhettä, joissa toinen puolisoista on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla. Lisäksi Suomessa asuu noin 10 000 perhettä, joissa molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, mutta keskenään eri maissa. Kaksikulttuurisia lapsiperheitä asuu Suomessa yli 37 000. Arviolta

60 000 suomalaislapsen kotona toinen vanhemmista puhuu lapselleen suomen, ruotsin tai saamen lisäksi jotakin muuta kieltä.

Perheen kaksi kulttuuria näkyvät lasten elämässä usein eri tavoin. Perheissä saatetaan puhua esimerkiksi useata kieltä tai viettää juhlia vanhempien eri kulttuuriperinteiden mukaan. Kulttuurit näkyvät niin ikään uskonnossa, huumorissa, ruoassa, musiikissa ja vaatetuksessa, mutta myös lapsen ja perheen arvoissa.

Varhaiskasvattajan on tärkeä tukea lapsen henkilökohtaista identiteettiä ja olla avoin lapsen kokemuksille. Lasta kuunnellessa ja havainnoidessa selviää, mihin kieleen ja kulttuuriin hän identifioituu ja miten lapsen omaa identiteettiä voi parhaiten tukea. Monikulttuurisuus ja -kielisyyset eivät näy ulospäin.

VINKKEJÄ KAKSIKULTTUURISEN JA -KIELISEN PERHEEN JA LAPSEN KOHTAAMISEEN

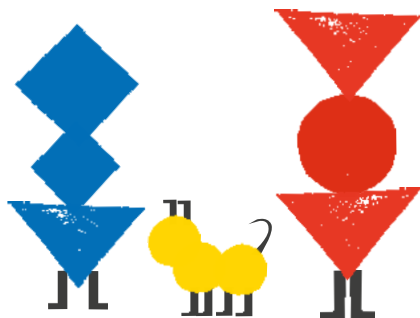
- Lapsi aistii herkästi, jos vanhempiin suhtaudutaan päiväkotiin tuonti- ja hakemistilanteissa eri tavoin tai jos vuorovaikutukseen liittyy epävarmuutta esimerkiksi kielen vuoksi.
 - Huomioi aina lapsen ja vanhempien yksilölliset kokemukset, tarpeet ja toiveet. Lapsi ei välttämättä halua olla erilainen kuin muut ja hän voi kieltäytyä puhumasta jotakin kieltä kodin ulkopuolella. Tärkeintä on, että toiminta sopii luontevasti päiväkodin arkeen, kunnioittaa perheen toiveita sekä tukee perheen ja päiväkodin välistä kasvatuskumppanuutta.
 - Pyri tukemaan erityisesti lapsen heikompaa kieltä tai kieliä. Lapsen toisen vanhemman äidinkieli jää helposti heikomman kielen asemaan erityisesti silloin, kun toinen vanhemmista puhuu äidin-kielensä enemmistökieltä. On yleistä, että ympäristön puhuma kieli kehittyä kaksikielisen lapsen vahvemmaksi kieleksi ja vähemmistöön kuuluva kieli tarvitsee erityis- huomiota sekä kodin ulkopuolista tukea.
 - Kannusta lapsen vanhempia käyttämään omaa äidinkieltään lapsen kanssa monipuolisesti. Kaksikielisyys luo parhaat edellytykset lapsen hyvälle ja läheiselle suhteelle molempiin vanhempiinsa. Miettikää ja ideoikaa yhdessä, mistä perhe voisi saada apua kaksikielisy-
- den tukemiseen ja miten päiväkoti voisi olla tässä mukana.
- Lapsen kielen kehitystä tarkkailaan usein yksikielisen linssin läpi. Kaksikielisen lapsen kielen kehitys voi olla erilaista kuin yksikielisen lapsen kehitys ja lapsen kielenkäyttö päiväkodissa voi poiketa kotioiloista. Ota kaikki esille tulleet huolet heti rohkeasti puheeksi vanhempien kanssa.
 - Lapsen hyvinvointiin voi vaikuttaa myös vanhempien kasvatuskumppanuutta tukemalla. Jos perheessä on useampi vanhempi, rohkaise heitä osallistumaan kasvatuskeskusteluihin tasapuolisesti. Varsinkin ensimmäisiin kasvatuskeskusteluihin olisi hyvä kaikkien vanhempien osallistua. Jos suomalainen vanhempi hoitaa pääosin asioinnin päiväkodin kanssa, lapsen monikulttuurisuus- ja kielisyys sekä toisen vanhemmat näkemykset saatavat jäädä huomioimatta. Uskalla kohdata vanhemmat tasavertaisina riippumatta heidän taustoistansa tai kielitaidostansa.
 - Toimiva vuorovaikutus ei ole kiinni vain kielestä. Ratkaisevaa on asenne, uteliaisuus, rohkeus kohdata, sekä aito kiinnostus ja halu ymmärtää. Jos sinua jännittää käyttä vierasta kieltä lasten vanhempia kohdatessa, voit myös pyytää työnantajaltasi kielitaitoasi lisäävää koulutusta.

VINKKEJÄ KAHDEN KULTTUURIN PERHEESSÄ KASVAVIEN LASTEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Toimi esimerkkinä. Tiedosta, että tavat, joilla lapselle läheiset aikuiset suhtautuvat itselleen vieraisiin kulttuureihin ja kieliin, välittyvät herkästi myös lapselle. Päiväkodin arvot heijastuvat myös lapseen. Kun eri kieliä ja kulttuureja tehdään näkyväksi ja kohdataan voimavarana, lapsikin oppii arvostamaan erilaisuutta sekä itseään yksilönä.
- Muista, että vaikka kahden kulttuurin perheiden muodot, kokemukset ja elämäntilanteet ovat hyvin moninaisia, on kaikilla lapsilla oikeus kieliinsä ja kulttuureihinsa.
- Tee tilaa lasten kielille ja kulttuureille ja kohtaa monikielisyys resurssina, joka tukee lapsen itseilmaisua. Miettikää yhdessä kuka päättää mitä kieliä lapset saavat käyttää missäkin ympäristöissä tai mitä musiikkia kuunnellaan tai juhlia juhliataan. Osallistakaa sekä lapset että heidän vanhempansa näihin päätöksiin. Antakaa lapsille mahdollisuus käyttää kaikkia kieliään ilman että niitä asetetaan arvojärjestykseen.
- Representaatio on tärkeää, lasten tulisi yhdenvertaisesti nähdä itsensä varhaiskasvatuksessa käytettävissä materiaaleissa, kuvakorteissa, kirjoissa, peleissä, elokuvissa ja tunnistaa kieltään ja kulttuuriaan musiikissa. Kiinnitä huomiota siihen, kuka materiaalia on tuottanut. Löytyykö päiväkodin kirjahyllystä esimerkiksi POC-kirjailijoiden ja -kuvittajien teoksia?
- Tutustu antirasistiseen pedagogiikkaan ja opettele toimimaan antirasistisesti. Erityisesti näkyvään vähemmistöön kuuluvat kahden kulttuurin lapset saattavat kohdata rasismia ja syrjintää sekä lapsilta että aikuisilta. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa varhaiskasvattajia ja palveluntuottajia toimimaan rasmin tai syrjinnän kohdistuessa lapseen. Ota lasten nostattamat huolet vakavasti ja opi miten puuttua syrjintään. Antirasistiksi oppiminen on jokaisen kasvattajan velvollisuus.

www.familiary.fi

[Lisää vinkkejä rasismista ja syrjinnästä puhumiseen varhaiskasvatuksessa Familia ry:n oppaasta.](#)

Lapsiperheet, joissa lapset ovat saaneet alkunsa hedelmöityshoidoilla

Tahaton lapsettomuus on Suomessa yleistä. Osa lapsettomuutta kohdanneista jää pysyvästi lapsettomaksi, mutta iso osa saa lopulta lapsia. Noin kuusi prosenttia lapsista syntyy Suomessa vuosittain hedelmöityshoitojen avulla. Näistä lapsista osa syntyy lahjoitettujen sulusolujen avulla.

Osa lapsettomista päätyy adoptioon, osa sijaisvanhemmuuteen. Näistä perhemuodoista kerrotaan op-

paan sivuilla 7 ja 9.

Varhaiskasvattajan on hyvä tiedostaa, että perheessä saattaa olla lapsettomuudesta johtuvaa pitkittynyttä surua tai kriisiä. Osassa perheistä toivotaan sisaruksia, joita ei toiveista huolimatta kuulu. Tällöin puhutaan sekundaarisesta lapsettomuudesta. Myös lapsi saattaa kantaa surua sisaruksettomuudesta.

HEDELMÖITYSHOIDOT OSANA LAPSEN TARINAA

Perheissä, joissa on hedelmöityshoitojen avulla alkunsa saaneita lapsia, vanhemmuus tai lasten kehitys ei lähtökohtaisesti poikkea ilman hoitoja syntyneiden lasten perheistä. Lapset ovat yhtä terveitä ja kehittyvät kuten muutkin lapset. Lapsen alkuperä ja syntytarina ovat kuitenkin erilaisia kuin monilla ikätovereilla.

Nykyisin vanhempia ohjataan kerromaan lapsille lapsen omasta taustasta

avoimesti ja ikätasoisesti aivan pienestä lähtien. Vauvansiemenet on laittanut äidin masuun lääkäri, tai vauvanalku on saatu kasvamaan hienossa laboratoriossa, jossa biologi on tarkasti yhdistänyt siittiöt ja munasolun.

Kun puhutaan siitä, kuinka lapset syntyvät ja tulevat perheisiin, tulisi varhaiskasvatuksessakin huomioida ja puhua arvostavasti erilaisista perheeksi tulemisestä tavoista.

LAHJASUKUSOLUPERHEIDEN ERITYISKYSYMYKSIÄ

Osa vanhemmista ei koe tarvetta puhua lapsen alkuperästä varhaiskasvatuksen ammattilaisille, mutta osa haluaa tehdä niin. Erityisesti osa niistä vanhemmista, joiden lapsi on saanut alkunsa luovutettujen sukusolujen avulla, kokee, että ammattilaisten olisi hyvä ymmärtää lapsen alkuperää.

Suomessa syntyy vuosittain noin 700 lasta, jotka ovat saaneet alkunsa lahjasoluhoidojen avulla. Se tarkoittaa, että hedelmöityshoidoissa on käytetty lahjoitettuja siittiöitä, munasoluja tai molempia tai lahjoitettuja alkioita. Lahjoittajan tai lahjoittajien geenit ovat osa lasta ja

hänen geeniperimäänsä. Suomessa toteutettujen hoitojen avulla alkunsa saaneet lahjasolulapset voivat täysi-ikäisenä selvittää lahjoittajan henkilöllisyyden Valviran Luoterirekisteristä.

Lapsen oma perhe on hänelle ja hänen vanhemmilleen aivan tavallinen. Lahjasolualkuperä on vain yksi lanka lapsen tarinassa, mutta tärkeä sellainen. Jokainen lapsi ja perhe käsittelee alkuperää omalla tavallaan ja kokee sen merkityksen eri tavoin. Olennaista on, että lapselle puhutaan hänen lahjasolutarinastaan aivan pienestä lähtien, jotta hän kasvaa tietoon taustastaan.

VINKKEJÄ PERHEEN JA LAPSEN KOHTAAMISEEN, KUN LAPSI ON SAANUT ALKUNSA LAHJASOLUHOITOJEN AVULLA

- Vanhemmat, jotka ovat kertoneet varhaiskasvattajalle lapsen lahjasolualkuperästä, toivovat että lapsen taustaan ja perhemuotoon suhtaudutaan sensitiivisesti, positiivisesti ja lasta kunnioittaen.
- Vanhemmat toivovat ammattilaisilta ymmärrystä siitä, että lahjasolutausta ei vaikuta joka asiaan lapsessa.
- Sukusolujen lahjoittajasta käytetään termiä luovuttaja tai lahjoittaja. Sukusolujen lahjoittajasta tai luovuttajasta puhuttaessa ei käytetä sanoja isä, äiti, vanhempi tai esimerkiksi geneettinen tai biologinen isä, äiti tai vanhempi. Olennaista on, että perheeltä kysytään, mitä termejä perheessä toivotaan käytettävän, ja että ammattilainen käyttää näitä termejä.

VINKKEJÄ LAHJASOLUPERHEISSÄ KASVAVIEN LASTEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

- Lahjasoluperheissä vanhempia voi olla yksi, kaksi tai useampia. On tärkeää, että kaikenlaisista perhemuodoista puhutaan yhdenvertaisesti.
- On tärkeää puhua lasten kanssa siitä, että lapsia tulee perheisiin eri tavoin ja, että kaikki tavat ovat yhtä arvokkaita.
- Lapsiperheiden muodostumisen monimuotoisuutta voi käsitellä koko ryhmän kanssa lasten-
kirjojen avulla, tämä edistää lahjasolulapsen kokemusta yhdenvertaisuudesta ja muiden lasten ymmärrystä perheiden monimuotoisuudesta.
- Lapsen perhemuoto on tärkeää huomioida sensitiivisesti esimerkiksi äitien- ja isänpäivän yhteydessä, jotta lapsi koee olevansa yhdenvertainen muiden lasten kanssa.

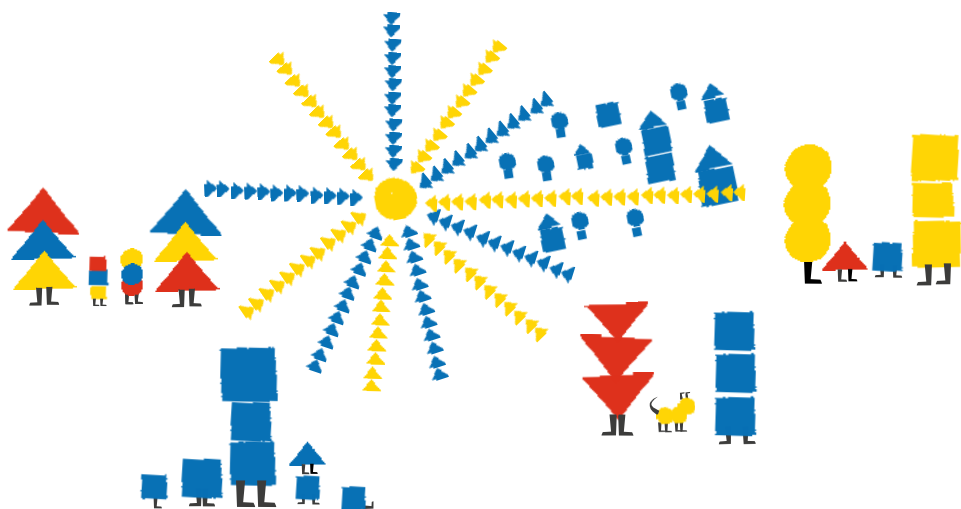
www.simpukka.info

[Lisätietoa lahjasoluperheistä Lapsettomien yhdistys Simpukka ry:n Helminauha-sivustolla.](#)

Lisää vinkkejä varhaiskasvattajille:

[Ihan Helmi perhe: opas lahjasolulasta lapselle puhumiseen.](#)

Koivu, Jenni & Eskelinen, Vieno (2017): Lapsettomuus lapsiperheissä: Ideoita varhaiskasvattajille ja vertaisryhmien ohjaajille.

Lapsen tai vanhemman kuoleman kohdanneet perheet

Varhaiskasvatuksessa oleva lapsi voi menettää sisaruksen, vanhemman tai jonkun muun läheisen ihmisen. Vähintään yhden vanhempansa menettää vuosittain lähes 2 000 alaikäistä lasta. Alaikäisen lapsensa menettää puolestaan noin 450 perhettä vuosittain. Jos et ole vielä kohdannut läheisen kuoleman kokenutta lasta ja perhettä työssäsi, tilanteeseen on hyvä varautua ennalta, jotta tiedät, mitä asioita haluat tilanteessa huomioida.

Lapsen suru ei aina näy ulospäin, eikä lapsella usein ole keinoja kertoa tunteistaan ja tapahtuneesta, vaikka se vaivaisi hänen mieltään. Varhaiskasvattajan ja muiden aikuisten on tärkeää ymmärtää lapsen kehitys-

tason vaikutus reaktioihin ja tunnistaa lapsen suru silloinkin, kun se on erilaista kuin aikuisilla.

Perheenjäsenen kuolema vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin. Aikuista kuormittaa oma suru ja kuolemaan liittyvien asioiden hoitaminen. Leskiperheessä toisen vanhemman menetyks tarkoittaa leskivanhemmalle usein totaalista yksinhuoltajuutta ja sen mukanaan tuomia haasteita. On hyvä, jos varhaiskasvatus pystyy tarjoamaan konkreettista tukea läheisen menettäneelle perheelle, esimerkiksi niin, että perheen aikuisilla on mahdollisuus hoitaa asioita ja kerätä voimavaroja lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa.

VINKKEJÄ LÄHEISEN KUOLEMAN KOKENEEN LAPSEN JA PERHEEN KOHTAAMISEEN

- Kohtaa perhe rohkeasti. Perheet arvostavat suuresti rohkeutta kohdata heidät. Oikeita sanoja ei ole, tärkeintä on osoittaa myötätuntoa. Voit sanoa, että sinulla ei ole sanoja tässä tilanteessa mutta haluaisit parhaasi mukaan auttaa. Kunnioita perheen aikuisten toiveita siitä, mitä he haluavat kertoa lapselle ja muille tapahtuneesta.
- Varmista, että perhe saa tarvitsemaansa tukea. Läheisensä menettäneiden perheenjäsenten voimavarat ovat rajalliset, ja tuen etsiminen saattaa tuntua heistä ylitsepääsemättömän vaikealta. Tämän vuoksi on tärkeää, että lasten parissa työskentelevä aikuinen ottaa aktiivisen roolin ja kysyy perheeltä, ovatko he saaneet itselleen tarvitsemaansa tukea ja millaista tukea he kaipaisivat. Voit kertoa heille esimerkiksi kriisiavusta, kotipalvelusta, perheneuvolan palveluista ja vertaistuesta. Voit kysyä haluavatko he, että sinä välität heidän tietonsa yhteydenottoa varten eteenpäin heidän luvullaan. Jos perhe kieltäytyy tuesta, kysy myöhemmin uudelleen.
- Kysy perheen kuulumisia säännöllisesti. Suru ei lopu tietyn ajan kuluessa eivätkä perheenjäsenet unohda menetettyä läheistä. Voit kysyä perheen kuulumisia ja vointia pitkänkin ajan kuluttua menetyksestä ja osoittaa, että sinäkään et ole unohtanut. Suru on yksilöllistä, eikä näin ollen ole myöskään yhtä oikeaa tapaa olla tukena. On hyvä, jos työyksiköstäsi yksi henkilö on vastuussa yhteydenpidosta perheeseen, jolloin hän varmistaa, että perheen kuulumisia kysytään myöhemminkin.
- Huomioi lapsen suru. Pienikin lapsi suree ja reagoi läheisen kuolemaan ja tunneilmastoon, jonka menetys aiheuttaa hänen perheessään. Liian usein ajatellaan, että lapsi ei ymmärrä tai on jo unohtanut. Havainnoi lasta ja osoita hänelle, että sinä tiedät, mitä hänen perheessään on tapahtunut.
- Tue turvallisuuden tunnetta. Läheisen kuolema vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen. Usein on parasta, jos lapsi palaa mahdollisimman pian takaisin tuttujen rutiinien kuten varhaiskasvatuksen pariin. Turvallisuuden tunteen palauttamisessa rutiinien lisäksi muita tärkeitä asioita ovat tutut ihmiset, syli, halaukset sekä kiireetön läsnäolo.
- Auta lasta tunteiden tunnistamisessa, ilmaisemisessa ja käsitteilyssä. Kerro lapselle, että kaikenlaiset tunteet ovat normaaleja ja sallittuja. Lapselle luontainen tapa käsitellä tunteita on toiminnallisuus: sadut, piirtäminen, tunnekortit sekä erilaiset leikit, joiden lomassa voi jutella tunteista. Surusta huolimatta lapsella tulee olla oikeus elää myös huoletonta ja iloista lapsen elämää. Varhaiskasvatusympäristö toimii tämän mahdollistajana.

VINKKEJÄ LÄHEISENSÄ KUOLEMAN KOKENEIDEN LASTEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN

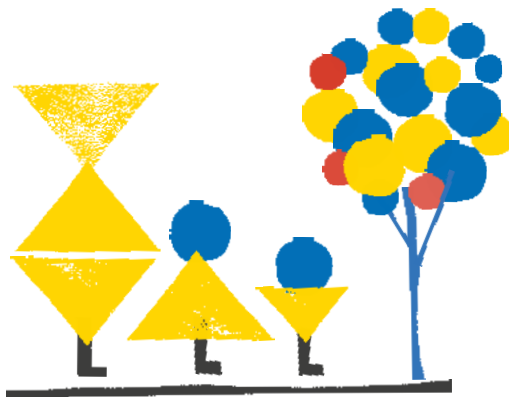
- Huomioi vuosipäivät ja niiden vaikutus lapseen. Vuosien aikana tulee eteen paljon tilanteita, jolloin tunteet ja muistot voivat nousta erityisen voimakkaina perheenjäsenten mieleen. Tällaisia päiviä voivat olla muun muassa kuolinpäivä, syntymäpäivä, joulukuun ja äitien- tai isänpäivä. Ota tämä huomioon, kun suunnittelet toimintaa. Voit esimerkiksi etukäteen keskustella lapsen kanssa siitä, kenelle hän haluaisi tehdä kortin äitienpäivänä. Monet haluavat tehdä kortin haudalle, joten automaattisesti ei kannata olettaa, että lapsi ei voi osallistua askarteluun.
- Käsittele lapsiryhmässä surua lastenkirjojen avulla osana tavallista toimintaa. Tämä edistää läheisensä menettäneen lapsen kokemusta osallisuudesta ja muiden lasten valmiuksia kohdata mahdollisia tulevia menetyksiä omassa elämässään.

www.kapy.fi

www.nuoretlesket.fi

[Lisää vinkkejä läheisen kuoleman kohdanneen lapsen tukemiseen Käpy ry:n ja Nuoret Lesket ry:n oppaasta.](#)

[Lisätietoa ja vinkkejä surevan lapsen kohtaamiseen Surevan kohtaaminen -sivustolla.](#)

Lopuksi: Monimuotoisten perheiden toiveet varhaiskasvattajille – näin edistät lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta

Perhemuotoon liittyy usein erityisiä kysymyksiä, joista varhaiskasvattajan on hyvä olla tietoinen. Samalla ammattilaiselta toivotaan yksilöllistä kohtaamista ja perheen yksilöllisen tilanteen huomioimista. Näiden toiveiden välillä voi olla vaikea tasapainoilla, mutta yritys usein palkitaan. Tärkeää on myös vahvistaa ilmapiiriä, jossa erilaisia perheellistymisen tapoja ja perhemuotoja arvostetaan.

Alla on yhteenvetona monimuotoisten perheiden toiveita varhaiskasvattajalle. Ne toimivat samalla vinkkeinä siitä, miten varhaiskasvatuksessa voidaan edistää lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta.

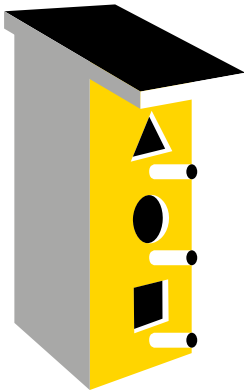
TOIMI NÄIN:

- Kun et vielä tunne perheitä, käytä inklusiivista kieltä ja avoimia kysymyksiä, jotka eivät sisällä ennako-oletuksia. Kysy ja keskustele koko perheen kanssa. Anna lapsen ja perheen määritellä itse itsensä.
- Hanki tietoa etukäteen. Perheen ei tulisi kouluttaa ammattilaista. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö perheeltä voisi kysyä tai perheen kanssa keskustella.
- Kohtaa perheet rohkeasti. Kerro, jos perheen tilanne ei ole itsellesi tuttu. Lupaa kuunnella, oppia ja ottaa tarvittaessa selvää.
- Huomioi kaikki vanhemmat tasavertaisina. Varmista, että tieto kulkee lapsen kaikille vanhemmille ja huoltajille, joilla on oikeus saada lapsesta tietoja.
- Tee moninaisuutta näkyväksi esimerkiksi päiväkodin seinillä, verkkosivuilla, kasvatustyössä ja kotiin lähtevässä viestinnässä.
- Lapselle on tärkeää nähdä oma perhemallinsa, kulttuurinsa ja kielensä muiden rinnalla. Tarkastele käytössä olevia lastenkirjoja, tarinoita, kuvituksia ja laulujen sanoituksia. Näkykö perheiden, kulttuurien ja kielten monimuotoisuus? [Monimuotoiset perheet -verkoston sivuilta löytyy pitkä lista monimuotoisista perheistä kertovia lastenkirjoja.](#)
- Muista erilaiset perhemuodot myös vanhempainilloissa ja juhlapäivinä: kaikkia perheitä ei esimerkiksi voida jakaa isien ja äitien ryhmiin ja yhden vanhemman perheen huoltaja saattaa voida osallistua vain lasten kanssa tai etäyhteydellä. Huomio erilaiset tilanteet myös isän- ja äitienpäivänä.

- Opettele toimimaan antirasistisesti. Puutu aina rasismiin ja kiusaamiseen.
- Huolehdi siitä, ettei lapsen osallistuminen esimerkiksi hiihtoon tai luisteluun vaadi, että kaikilla perheillä on omia välineitä, vaan päiväkodilla on tarvittaessa maksuttomia lainavälineitä.
- Jos perhe tarvitsee tukea ja apua tilanteeseensa, ohjaa eteenpäin joko julkisiin tai kolmannen sektorin palveluihin. Monimuotoiset perheet -verkoston järjestöt tarjoavat neuvontaa ja vertaistukipalveluita eri perhetilanteisiin.

Perheiden monimuotoisuuden huomioiva varhaiskasvatus on jokaisen lapsen etu. Hyväksyvä ja yhdenvertaisuutta edistävä ilmapiiri on kuitenkin tärkeä myös työyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten lisäksi myös työntekijöiden taustalla on monenlaisia perhetilanteita ja -suhteita. Jokainen meistä voi omalla panoksellaan kehittää ilmapiiriä avoimempaan, kunnioittavampaan ja monimuotoisuuden huomioivaan suuntaan.

- Tarkastele omia oletuksiasi ja tapaasi puhua lapsista, vanhemmista ja perheistä.
- Tee monimuotoisuudelle tilaa jo ennen kuin sille ilmenee tarvetta.
- Puutu epäasialliseen käyttäytymiseen tai puhetapaan työyhteisön sisällä.

Kiitos tärkeästä työstäsi!

Lisätietoa ja yhteystiedot:

www.monimuotoisetperheet.fi

Saitko oppaastamme tukea työhösi?

Puuttuuko oppaasta jotain? [Anna meille palautetta!](#)

Sanasto

ANTIRASISMI

Aktiivista toimintaa, joka pyrkii vähentämään ja vastustamaan rasismia yhteiskunnassa ja maailmassa.

APILAPERHE

Apilaperhe on kumppanuusvanhempien (ks. alempana) perhe, jossa on alusta alkaen kolme tai useampia vanhempia. Useimmiten lapsi tai lapset ovat syntyneet kahden eri perheyksikön yhteiseksi lapsiksi. Apilaperheissä kaikki vanhemmat ovat yleensä lapsen tai lasten sosiaalisia vanhempia, mutta lainsäädännöstä johtuen vain kaksi heistä voi olla oikeudellisia vanhempia.

AVOIN ADOPTIO

Adoptio, jonka jälkeen lapsella on yhteydenpito-oikeus biologiseen vanhempaansa. Käräjäoikeudessa vahvistettava sopimus voi koskea yhteydenpitoa vain syntymävanhempaan, mutta käytännössä yhteyksiä pidetään myös esimerkiksi sisaruksiin ja isovanhempiin.

BISEKSUAALI

Henkilö, joka tuntee seksuaalista ja/ tai emotionaalista vetoa sekä omaa että eri sukupuolta olevia kohtaan.

BONUSVANHEMPI

Uusperheen vanhempi, joka ei ole lapselle biologista tai oikeudellista sukua. Bonus-alulla ilmaistaan uusperheen perhe- ja sukulaisuussuhteissa sitä, että suhde ei ole biologinen. Bonus-alkuiset sanat ovat vakiintuneet äitipuoli- ja isäpuoli -sanojen rinnalle sekä osittain myös tilalle.

INTERSUKUPOULISUUS

Intersukupuolisuus tarkoittaa joukkoa erilaisia kehon variaatioita, joissa sukupuolitetut piirteet, kuten kromosomit, sukuelimet tai hormonitoiminta eivät ole yksiselitteisesti nais- tai miestyypilliset.

ITSELLINEN VANHEMPI

Vanhempi, jonka lapsella ei ole toista oikeudellista vanhempaa. Sanaparia käytetään usein silloin, kun äiti/vanhempi on saanut lapsen hedelmöityshoidoilla ilman kumppania.

KAHDEN KULTTUURIN PERHE

Perhe, jossa vanhemmat ovat syntyneet eri maissa ja jossa puolisoilla on toisistaan poikkeava kulttuuritausta, ja lähes aina myös eri äidinkieli.

KOHTUKUOLEMA

Kohtukuolemalla tarkoitetaan sikiön menehtymistä kohtuun 22 raskausviikon jälkeen tai kun sikiö on saavuttanut 500 gramman painon.

KOTIKIELET

Kielet, joita puhutaan ja käytetään lapsen kotona.

KUMPPANUUSVANHEMMUUS

Kumppanuusvanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuuden jakamista ilman vanhempien välistä rakkaussuhdetta. Se on sopimiseen, yhteiseen haluun ja toiveeseen perustuvaa suunnitelmallista vanhemmuutta.

LAHJASOLUHOITO

Hedelmöityshoito, joka tehdään joko osittain tai kokonaan lahjoitetuilla sukusoluilla. Suomessa lähes neljäsosa kaikista hedelmöityshoidoista tehdään lahjasoluilla. Luovutetusta sukusolusta alkunsa saaneella henkilöllä on 18 vuotta täytettyään oikeus saada selville luovuttajan henkilöllisyys.

LÄHEISEN VÄHEMMISTÖSTRESSI

Ihmisen kokema ylimääräinen kuormitus, joka johtuu vähemmistöön kuuluvan läheisen, esimerkiksi lapsen tai puolison kokemasta syrjinnästä, syrjinnän pelosta ja vähemmistöstressistä.

MONIKIELISYYS

Kuvaa henkilön tai yhteisön kielitaitoa ja kielellistä identiteettiä. Monikielisyydellä viitataan kykyyn kommunikoida kahdella tai useammalla kielellä äidinkielen tasoisesti, sujuvasti tai edes jonkin verran.

MONIKKOPERHE

Kaksos-, kolmos- tai neloslasten perhe.

MUUNSUKUPUOLINEN

Henkilö, joka ei samastu täysin naiseksi tai mieheksi tai samastuu molempiin. Kokemukset kehosta voivat olla hyvin monenlaisia.

OHEISHUOLTAJA

Henkilö, joka toimii lapsen huoltajana vanhemman tai vanhempien ohella. Voidaan hakea esimerkiksi vanhemman puolisolle, isovanhemmalle tai muulle lähipiiriin kuuluvalla taholla. Oheishuollosta voidaan sopia vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimella voi päättää siitä.

OIKEUDELLINEN/JURIDINEN VANHEMMUUS

Vanhemmuus, joka on lainvoimainen. Suomessa lapsella voi olla kerrallaan vain kaksi juridista eli oikeudellista vanhempaa. Usein oikeudellinen vanhempi on myös lapsen huoltaja, mutta ei aina.

PERHEEN SISÄINEN ADOPTIO

Adoptio, jossa avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli adoptoi puolisonsa tai parisuhdekumppaninsa biologisen lapsen. Tällöin lapsen sosiaalisesta vanhemmasta tulee adoption myötä lapsen oikeudellinen vanhempi.

PERHEHOITO

Hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Lasten ja nuorten perhehoitajia kutsutaan usein sijaisvanhemmiksi ja perhettä sijaisperheeksi. Sana ”sijaislapsi” sen sijaan koetaan monessa perheessä loukkaavaksi ja lapsesta kannattaakin puhua lapsena tai perheeseen sijoitettuna lapsena.

POC

POC-termi tulee englanninkielisistä sanoista People of Colour. Tälle termille ei ole laajasti käytettyä suomenosta. Termillä viitataan ihmisiin, jotka mielletään ei-valkoisiksi erilaisten ominaisuuksiensa, kuten nimen, ihonvärin tai uskonnon, vuoksi.

RASISMI

Ihmisen tai ihmisryhmän arvottamista alempiarvoiseksi esimerkiksi ihonvärin, kansalaisuuden, etnisen alkuperän, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella.

SATEENKAARIPERHE

Perhe, jossa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön.

SOSIAALINEN VANHEMMUUS

Arjessa toteutuva vanhemmuus. Sosiaalinen vanhempi voi olla myös biologinen, oikeudellinen tai psykologinen vanhempi.

SEKUNDAARINEN LAPSETTOMUUS

Lapsen saaneen kokemus tahattomasta lapsettomuudesta. Kokemus siitä, että toive esimerkiksi toisen lapsen saamisesta ei syystä tai toisesta toteudu.

SIJAISVANHEMPI

Lapsen tai nuoren ympärivuorokautisesta hoidosta vastaavaa perhehoitajaa kutsutaan usein sijaisvanhemmaksi. Perhehoitajaksi ryhtyminen on yksi tapa tulla vanhemmaksi.

SUKUPUOLEN MONINAISUUS

Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa sitä, että sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaiseen ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen, vaan sukupuolen ilmenemismuodot ovat moninaisemmat. Sukupuolen moninaisuus sisältää sekä sukupuoli-vähemmistöt että -enemmistöt.

SUKUPUOLIRISTIRIITA

Tunne siitä, että oma sukupuoli ei vastaa syntymässä määritettyä eikä toisten itsessä näkemää sukupuolta. Transsukupuolisuus on sukupuoliristiriidan äärimuoto.

SYRJINNÄN PELKO

Vähemmistöasemaan tyypillisesti liitetty pelko syrjityksi tulemisesta. Tausalla on usein kokemuksia syrjinnästä. Syrjinnän pelko vaikuttaa esimerkiksi palveluihin hakeutumiseen.

SYRJINTÄ

Syrjintää on se, että ihmistä kohdellaan huonommin jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden, kuten iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, perhesuhteiden, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen, perusteella. Syrjinnän taustalla ovat usein eri ryhmiin kohdistuvat ennakkoluulot, jotka yleistetään koskemaan kaikkia kyseiseen ryhmään kuuluvia henkilöitä.

TAHATON LAPSETTOMUUS

Kokemus siitä, että oma toive lapsen saamisesta ei syystä tai toisesta toteudu.

TAPAAMISOIKEUS

Lapsen oikeus tavata oikeudellista vanhempaa tai muuta lapselle läheistä aikuista, jonka luona hän ei asu.

TRANSUKUPUOLINEN

Henkilö, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymässä määritettyä sukupuoltaan. Transsukupuolinen ihminen voi korjata kehoaan vastaamaan sukupuoli-identiteettiään.

TRANSVESTIITTI

Henkilö, jolla on tarve ajoittain ilmaista eläytymällä, puhkeutumalla tai laittautumalla toista sukupuolta kuin mikä hänelle on syntymässä määritetty.

UUSPERHE

Lapsiperhe, jossa vähintään yhdellä vanhemmalla on alle 18-vuotias lapsi ajalta ennen uusperheen muodostumista. Uusperheessä voi olla kummankin vanhemman lapsia ajalta ennen uusperhettä ja vanhempien yhteisiä lapsia. Arkikielessä käsitettä käytetään väljemminkin liittyen perheisiin, joissa aikuisilla on ollut aikaisempia liittoja tai parisuhteita, joihin on syntynyt lapsia.

UUROASUMINEN

Tilanne, jossa lapsi asuu vuorotellen ja säännöllisesti kahdessa eri kodissa viettäen molemmissa kodeissaan noin puolet ajastaan. Vuoroasumisen virallisen määritelmän mukaan lapsi asuu vähintään 40 prosenttia ajasta kummankin vanhempansa luona.

VÄHEMMISTÖSTRESSI

Ylimääräinen kuormitus, joka johtuu syrjinnän kokemuksista tai pelosta. Pitkään jatkunut stressi heijastuu suurempana riskinä psyykkiseen ja fyysiseen sairastamiseen.

YHDEN VANHEMMAN PERHE

Perhe, jossa vanhempi asuu lapsen tai lasten kanssa ilman puolisoa. Vanhempi voi olla joko lapsen yksinhuoltaja tai yhteishuoltaja.

YHTEISHUOLTAJA

Henkilö, joka jakaa lapsen huoltajuuden yhden tai useamman muun henkilön kanssa.

YHTEYDENPITO-OIKEUS

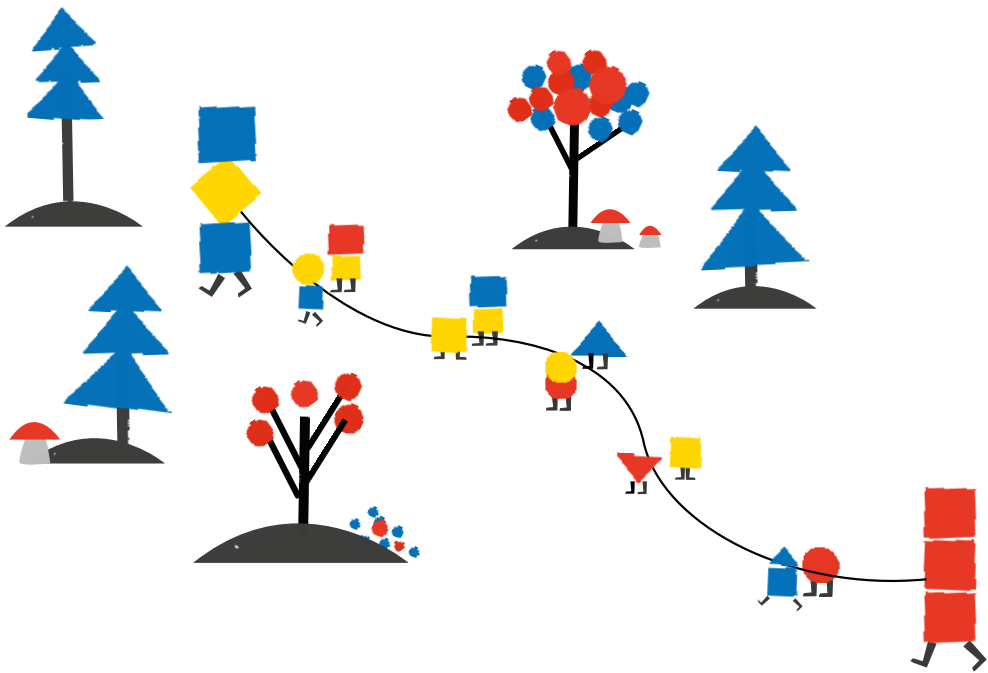
Lapsen oikeus pitää yhteyttä henkilöön, joka ei ole hänen oikeudellinen vanhempansa. Esimerkiksi avoimen adoption yhteydessä voidaan määrätä lapselle yhteydenpito-oikeus lapsen adoptioon antaneeseen vanhempaan.

YKSINHUOLTAJA

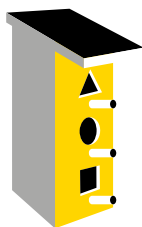
Henkilö, joka on lapsen ainoa huoltaja. Arkikielessä käytössä myös lapsen ainoana tosiasiallisena vanhempana toimivasta henkilöstä, vaikka lapsella olisikin virallisesti useampi kuin yksi huoltaja.

ÄIDINKIELI

Kieli tai kielet, jotka ihminen oppii ensimmäisenä/ensimmäisinä kielinään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Väestörekisterissä lapsella voi olla vain yksi äidinkieli, vaikka lapsella olisi käytännössä kaksi tai useampi yhtä vahvaa kieltä.

[Anna palautetta oppaasta!](#)

**MONI-
MUOTOISET
PERHEET**

Monimuotoiset perheet -verkosto

www.monimuotoisetperheet.fi

toimisto@monimuotoisetperheet.fi

@monimuotoisetperheet

@kaikkiperheet

@kaikkiperheet

Monimuotoiset perheet -verkosto